

TOLKENS TAUSHETSPLIKT

EN KORT ORIENTERING

Dette heftet erstatter tidligere rundskriv
UDI 10.05.1996: Taushetserklæring for tolker

UNDERTEGNING AV TAUSHETSERKLÆRING FOR TOLKER OG INFORMASJON OM HVA TAUSHETSPLIKTEN INNEBÆRER

Rettledning til den som rekrutterer tolken

Utlendingsdirektoratet (UDI) får i ulike sammenhenger spørsmål om hvor grensene for tolkens ansvarsområde går, og har funnet det hensiktsmessig å utarbeide en egen orientering om taushetsplikten for tolker. Orienteringen «Informasjon før "Taushetserklæring for tolker" undertegnes» kan anvendes både av kommuner og tolketjenester ved rekruttering av nye tolker.

Før taushetserklæringen blir undertegnet skal den som rekrutterer noen til tolkefunksjonen, påse at den som tiltrer som tolk er inneforstått med

- bestemmelsene om taushetsplikt
- hva taushetsplikten innebærer for tolken
- hvilke konsekvenser brudd på taushetsplikten kan få

Den som framlegger taushetserklæringen for undertegnelse, har ansvaret for å gjennomgå bestemmelsene om taushetsplikt sammen med tolken og ikke bare overlevere disse i papirform.

Den undertegnede erklæringen oppbevares av forvaltningsorganet.

Dersom det benyttes tolk som ikke har mottatt grunnopplæring, må også tolkens yrkesetiske regler og den praktiske betydningen

av dem gjennomgås. *Retningslinjer for god tolkeskikk* finnes på www.udi.no under TOLKING.

I henhold til yrkesetiske regler for tolker, § 7, skal tolken ikke utføre andre oppgaver enn å tolke, slik at språket ikke er til hinder for at partene i samtalen selv kan ivareta sine interesser. Tolken har ikke noe ansvar for hvordan partene velger å legge frem sin sak.

Vi viser ellers til heftet *Å samtale via tolk* (UDI 1999) som er en veiledning til den som skal føre en samtale gjennom tolk. Heftet, som kort gjennomgår tolkens yrkesetikk og funksjon i samtalen, er oversatt til flere språk, og kan bestilles fra UDIs distribusjonsavdeling ved henvendelse på telefon 23 35 15 00 eller e-post: udi@udi.no

Generell informasjon og nyheter om tolking er også tilgjengelig på UDIs internettsider www.udi.no

31.07.2002
UDI

INFORMASJON SOM GJENNOMLESES FØR "TAUSHETSERKLÆRING FOR TOLKER" UNDERTEGNES

1. Innledning

Tolkens yrkesetikk understreker at tolken ikke kan blande seg inn i kommunikasjonen med egne synspunkter. Den understreker videre at tolken ikke må være til hinder for at noen av partene skal få ytre det de selv ønsker. Tolken har ikke ansvar for hvordan partene velger å legge fram sin sak. Grunnprinsippene i tolkens yrkesetikk har også konsekvenser for fortolkningen av tolkens taushetsplikt.

Tolkens yrkesetikk skal forsikre samtalepartene som bruker tolk om at de kan uttale seg i full fortrolighet slik de ville ha gjort om de snakket samme språk og kunne henvende seg direkte til hverandre. For at partene skal kunne uttale seg fritt og i full fortrolighet, er det viktig at de kan føle seg sikre på at det de snakker om forblir mellom dem. Her kommer taushetsplikten til tolken inn.

Generelle lover og forskrifter som omhandler taushetsplikten, omtaler ikke tolker spesielt. Utlendingsdirektoratet finner det derfor nødvendig å gjennomgå tolkens taushetsplikt i forhold til den spesielle funksjonen tolken har i kommunikasjonen.

Alle som skal fungere som tolk i offentlig sektor, må gjennomgå punktene nedenfor før han eller hun undertegner taushetserklæringen.

2. Hva er taushetsplikt?

Taushetsplikt er en plikt til å tie om bestemte forhold, og til å hindre at uvedkommende får kjennskap eller adgang til de forhold man får vite noe om i forbindelse med tjeneste eller arbeid. I tolkens tilfelle betyr dette at tolken ikke har anledning til å snakke med **noen** om **noe** av det som kommer fram under tolkingen.

Taushetsplikten er viktig for at partene i saken uhemmet skal kunne ytre det de ønsker til hverandre, og i den formen de ønsker å gjøre det på, uten frykt for at informasjonen skal komme andre for øre.

Tolkens oppgave er, der og da, å presist gjengi innholdet i det som kommer til uttrykk i en samtale mellom to eller flere parter som ikke snakker samme språk. Tolkens tilstedeværelse skal ikke begrense muligheten til en fortrolig samtale mellom partene.

Tolkeoppgavens art gjør at taushetsplikten må oppfattes som ekstra streng for tolken. Dette har sammenheng med at tolken ikke selv er "part" i sakene der han eller hun tolker. Tolken er ikke å anse som *deltaker* i samtalen, og får derfor ikke selv "overlevert" noe av den informasjonen som kommer fram under tolkingen.

Taushetsplikten gjelder overfor alle, også overfor overordnede og oppdragsgivere. Tolken kan ikke bringe videre opplysninger om en klients forhold fra en etat til en annen. Dette henger sammen med at det formelt ikke er tolken som har fått opplysningene, han/hun har bare kontinuerlig gjengitt

dem til den egentlige mottaker av informasjonen. Alle henvendelser om saken må henvises til partene. I den grad tolken har behov for å søke råd i forhold til oppdrag, må tolken sørge for å gjøre dette på en slik måte at ingen kan spore informasjonen tilbake til saken.

Taushetsplikten gjelder også etter at tolken har sluttet å arbeide som tolk.

2.1 Hva er dette "noe" som tolken må tie om?

Taushetsplikten omfatter i prinsippet alt som blir ytret av partene under tolkingen. Men tolkens taushetsplikt omfatter ikke bare det som muntlig kommer til uttrykk under samtalen. Taushetsplikten omfatter også alle dokumenter som tolken har tilgang til for å forberede seg til oppgaven eller som skal oversettes muntlig under tolkingen. Dokumentene skal oppbevares på en betryggende måte. Det vil i de fleste tilfeller si i låsbare skuffer eller skap. Etter bruk skal dokumentene leveres tilbake.

For å hindre mistanke om at opplysningene bringes videre skal tolkens notater som er skrevet under tolkingen, makuleres i partenes påsyn når samtalen avsluttes. Tolkens notater kan ikke benyttes som huskeliste for noen av partene.

Taushetsplikten omfatter all informasjon som røper fødested, fødselsdato, personnummer, statsborgerforhold, sivilstand, yrke, bopel og arbeidssted. Opplysninger om folks legems- eller sykdomsforhold, eller andre personlige forhold er også underlagt taushetsplikt. Det er viktig for tolken å være bevisst

at taushetsplikten omfatter positive og gledelige budskap likeså vel som negative og triste.

Tolken må også være forsiktig med å omtale opplysninger som er allment tilgjengelige, f. eks. fra aviser og massemedia. At tolken kjenner til saken, kan av andre knyttes til arbeidet som tolk. Dersom man kjenner saken "fra innsiden" kan det dessuten være lett å røpe seg. Her må tolken utvise ekstra varsomhet.

2.2 Tolkens taushetsplikt etter forskrift og yrkesetiske regler

Forskrift om bevilling som statsautorisert tolk og tolkeprøven av 6. juni 1997 regulerer direkte de statsautoriserte tolkenes forhold. Den er samtidig retningsgivende for alle som utfører tolkeoppdrag i offentlig sektor. Forskriftens § 6 pålegger tolkene taushetsplikt i samsvar med god tolkeskikk og lovgivningen forøvrig.

Hva som ligger i god tolkeskikk, er utdypet i de yrkesetiske reglene for tolker (se www.udi.no).

I Norge og andre land, bl.a. Finland og Australia, framhever de yrkesetiske reglene for tolker et krav om absolutt taushetsplikt, jfr. *Retningslinjer for god tolkeskikk*, § 5. At taushetsplikten er å anse som absolutt for tolken, understreker at tolken på grunn av tolkeoppgavens art ikke selv er "eier" av informasjonen, og derfor ikke har mulighet til å bringe den videre etter at den aktuelle samtalen er avsluttet.

Det norske lovverket inneholder ikke særskilte bestemmelser om tolkens oppgave og taushetsplikt. Lovbestemmelser som angår tolken, må derfor søkes i lovene for de yrkesgrupper som tolkens arbeid er knyttet til.

Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven) inneholder bestemmelsene om den forvaltningsmessige taushetsplikten, mens en rekke særlover inneholder bestemmelser om taushetsplikt for nærmere angitte yrkesgrupper.

2.3 Tolkens taushetsplikt etter forvaltningsloven

Forvaltningsloven §§ 13 flg. inneholder bestemmelsene om taushetsplikt.

Forvaltningsloven § 13 første ledd lyder:

"Enhver som utfører tjeneste eller arbeid for et forvaltningsorgan, plikter å hindre at andre får adgang eller kjennskap til det han i forbindelse med tjenesten får vite om:

- 1) noens personlige forhold, eller
- 2) tekniske innretninger og fremgangsmåter samt drifts- eller forretningsforhold som det vil være av konkurransemessig betydning å hemmeligholde av hensyn til den som opplysningen angår."

Lovens forarbeider (Ot.prp. nr. 3 1976-77) presiserer at bestemmelsen omfatter sakkyndige og andre som utfører

enkeltstående oppdrag for det offentlige. Det innebærer også tolkene.

Forvaltningsloven § 13 tredje ledd lyder:

"Taushetsplikten gjelder også etter at vedkommende har avsluttet tjenesten eller arbeidet. Han kan heller ikke utnytte opplysninger som nevnt i denne paragraf i egen virksomhet eller i tjeneste eller arbeid for andre."

Bestemmelsen i tredje ledd er i sin helhet tatt med i taushetserklæringen, og omfatter i praksis enhver utnyttelse av de opplysninger eller kontakter vedkommende har fått som tolk (se også yrkesetiske regler for tolker § 6).

2.4 Tolkens taushetsplikt etter særlovene

Tolken vil ofte møte situasjoner som krever særlig hensyn til klientens integritet. I forbindelse med slike oppdrag vil tolkens strenge taushetsplikt i de yrkesetiske reglens § 5, underbygges av bestemmelsene i særlovene. Når tolken bistår leger, psykologer, o.l. i deres kommunikasjon med minoritets-språklige, er tolken i lovens forstand undergitt den samme yrkesmessige taushetsplikt som gjelder for de respektive yrker. De mest aktuelle bestemmelsene er fastsatt i:

- lov om sosiale tjenester m. v. av 13. desember 1991 nr. 81 § 8-8
- lov om barneverntjenester av 17. juli 1992 nr. 100 § 6-7

- lov om helsepersonell m.v. av 2. juli 1999 nr. 64 kapittel 5¹

Listen over yrkesgrupper som er pålagt yrkesmessig taushetsplikt, og som tolken i sitt arbeid vil kunne komme til å bistå, er ikke uttømmende.

Nærmere informasjon om taushetsplikten etter ulike særlover finnes i lovtekstene og i forskrifter og retningslinjer som fortolker disse.

2.5 Unntaksbestemmelser

Forvaltningslovens unntaksbestemmelser om taushetsplikt kan ikke gjøres gjeldende for tolken. Disse gjelder den som under samtalen representerer forvaltningsorganet, eksempelvis saksbehandleren eller tjenestemannen som innhenter opplysningene for senere bruk.

Heller ikke unntaksbestemmelsene i særlovene kan påberopes av tolken. Her gjelder det samme som er sagt om forvaltningsloven over.

I straffelovens §§ 139, 172 og 387 nr. 2 heter det at enhver er pliktig til å anmelde eller på annen måte avverge alvorlige straffbare handlinger eller ulykker hvor det eksempelvis er fare for noens liv eller helse. Det er videre straffbart å unnlate å gi opplysninger som viser at en person er uskyldig dømt eller tiltalt.

¹ Helsepersonellloven har bl.a. erstattet de tidligere lovene om leger, psykologer, fysioterapeuter og tannleger.

I en tolket samtale vil samme prinsipp gjelde. Dersom slike opplysninger kommer fram under en samtale som blir tolket, vil det være den offentlige representanten som har ansvar for å bringe dem videre.

3. Innstevning som vitne

Av hensyn til tolkens integritet og nødvendigheten av tillit fra begge parter, bør tolken skjermes fra å vitne. Tolken bør derfor som hovedregel ikke brukes som vitne.

I straffeprosessloven § 119 er det listet opp enkelte yrkesgrupper som retten ikke må ta imot forklaring av om noe som er betrodd dem i deres stilling, uten samtykke av den som har krav på hemmelighold. Dette gjelder:

- prester i statskirken, prester eller forstandere i registrerte trossamfunn
- advokater
- forsvarere i straffesaker
- meklingsmenn i ekteskapsaker
- leger
- psykologer
- apotekere
- jordmødre
- sykepleiere

Kravet til samtykke gjelder også underordnede og medhjelpere som i sin stilling har fått kunnskap om det som er betrodd fagpersonene. I lovens forstand må tolken her regnes som "underordnet" til fagpersonen, og er således underlagt samme regler som de nevnte yrkesgrupper.

I følge straffeprosessloven § 118 må retten ikke ta imot forklaring fra et vitne som dermed krenker sin lovbestemte taushetsplikt. Forbudet mot å ta imot forklaring faller bort dersom forklaringen er nødvendig for å forebygge at noen uskyldig blir straffet.

Dersom taushetsplikten er knyttet til tjenester eller arbeid for stat eller kommune og enkelte andre instanser, må departementet gi samtykke til at tolken kan forklare seg. Selv om departementet samtykker, kan retten bestemme at tolken likevel ikke skal forklare seg. Tilsvarende kan retten bestemme at tolken skal forklare seg selv om departementet ikke har gitt samtykke.

Under etterforskningen av en sak, kan tolken **ikke** gi forklaring til politi og påtalemyndighet dersom forklaringen krenker taushetsplikt en har etter lov, forskrift eller instruks, jfr. straffeprosessloven § 230. Det som er sagt om samtykke i forbindelse med straffeprosessloven §§ 118 og 119 gjelder også her.

Det bør til slutt understrekes at tolken generelt vil være dårlig vitnemateriale av rent fysiske eller psykologiske årsaker. Dette har med tolkens spesifikke oppgave å gjøre, og med egenskaper ved menneskets hukommelse: fordi tolken hele tiden kun har gjentatt det andre har ytret, er det stor sjanse for at informasjonen har festet seg dårligere hos tolken enn hos dem som selv har produsert denne informasjonen.

4. Straffeforføyninger ved brudd på taushetspliktsbestemmelsene

Tolkens taushetsplikt omfatter praktisk talt alt som er kommet til uttrykk under tolkingen.

Ut fra yrkesetiske synspunkter er enhver forsnakkelse kritikkverdig. En tolk skal derfor være ytterst varsom for ikke å bringe videre noe som han/hun har fått kjennskap til i forbindelse med tolkeoppdrag. Dette gjelder så vel positive som negative opplysninger.

Statsautoriserte tolker kan ved brudd på taushetsplikten få inndratt sin bevilling, jfr. forskriften § 3.

Ved undertegning av taushetserklæringen forsikrer tolken at han/hun er klar over at brudd på lovbestemt taushetsplikt kan medføre straffansvar etter straffeloven §§ 121 og 144.

Bestemmelsene har en strafferamme på bøter eller fengsel inntil 6 måneder dersom overtredelsen har skjedd ved forsett eller grov uaktsomhet. Utnyttes opplysningene i vinnings hensikt, er strafferammen fengsel inntil 3 år.

T A U S H E T S E R K L Æ R I N G

FOR TOLKER

Undertegnede.....

gjør tjeneste som tolk i.....
(kommune/(inter)kommunale tolketjeneste/etat)

Jeg erklærer herved at jeg vil bevare absolutt taushet om det jeg gjennom mitt arbeid som tolk får kjennskap til, og lover å respektere yrkesetiske reglene nedfelt i *Retningslinjer for god tolkeskikk* (KAD/UDI 1997).

Jeg er gjort kjent med at taushetsplikten gjelder også etter at jeg har sluttet i tjenesten eller arbeidet som tolk, og at opplysninger jeg har fått kjennskap til som tolk heller ikke kan utnyttes i egen virksomhet eller i tjeneste eller arbeid for andre.

Jeg er klar over at brudd på taushetsplikten kan medføre straffansvar.

sted.....dato.....

.....

(tolkens underskrift)

Det bekreftes at denne taushetserklæringen er undertegnet i mitt påsyn etter at tolken er gjort kjent med de taushetspliktbestemmelser som finnes i norsk lovverk og som er relevante for tolken i de enkelte tolkesituasjoner.

.....(underskrift)

.....(stilling)

REGIONKONTOR ØST, OSLO

Postadresse: Postboks 8789 Youngstorget, 0028 Oslo
Kontoradresse: Youngstorget 1,
Telefon: 23 31 10 00
Telefaks: 23 31 10 50

REGIONKONTOR INDRE-ØSTLAND, GJØVIK

Postadresse: postboks 445, 2803 Gjøvik
Kontoradresse: Storgata 10
Telefon: 61 14 65 00
Telefaks: 61 17 57 14

REGIONKONTOR SØR, KRISTIANSAND

Postadresse: Postboks 647, 4666 Kristiansand
Kontoradresse: Slottsquartalet, Tordenskjolds gate 9
Telefon: 38 10 60 60
Telefaks: 38 02 04 80

REGIONKONTOR VEST, BERGEN

Postadresse: Postboks 4048 Dreggen, 5835 Bergen
Kontoradresse: Bugården 8
Telefon: 55 30 09 99
Telefaks: 55 30 09 88

REGIONKONTOR MIDT NORGE, TRONDHEIM

Postadresse: 7005 Trondheim
Kontoradresse: Peter Egges plass 2
Telefon: 73 89 24 00
Telefaks: 73 89 24 01

REGIONKONTOR NORD, NARVIK

Postadresse: Postboks 803, 8510 Narvik
Kontoradresse: Dronningens gate 49
Telefon: 76 96 58 10
Telefaks: 76 96 58 39

Besøksadresse: Hausmannsgate 21, Oslo. Telefon: 23 35 15 00.

Postadresse: Postboks 8108 Dep., 0032 Oslo.

www.udi.no